

16.75x25.66	1/2	עמוד 16	ליברל	13/01/2020	71578641-9
בנימין זאב הרצל - בהקשר לצינו - 80790					

השד הלאומי והבקבוק המדומיין

שעושה ב־30 השנים האחרונות קאמבק מפואר, שרק הולך וגובר. ובדיוק ביבשת שהאמינה שנפטרה מהלאומיות, מהלאומנות.

• • • •

היה לא מעט היגיון בתיאוריה של מרקס: הוא נולד לגרמניה שאיננה מדינה, אלא אוסף מדינות בעלות זהויות שונות, שהמאחד ביניהן הוא שפה ותרבות. כך היה גם באיטליה: רק לקראת סוף ימיו שתיהן התאחדו - בעצם נכבשו, על ידי פרוסיה ופיאמונטה. באימפריה ההבסבורגית, העות'מאנית, הרוסית של זמנו, חיו עמים רבים שהמאחד ביניהם, אם היה, הוא הקיסר, דגל, גיוס לצבא ותשלום מיסים. הלאומיות של גרמניה ואיטליה הייתה חדשה - אם הייתה קיימת כלל. אולי אכן, כפי שכתב בנדיקט אנדרסון בספרו הידוע 'קהילות מדומיינות', כל הלאומיות היא המצאה הנשענת על מיתוסים שקריים. יש מספיק דוגמאות לכך.

העניין הוא שזה כלל לא משנה. עם יכול להיות מומצא. אבל מרגע שהוא קיים, מרגע שמחברי מיתוסים, משוררים, מדינאים, היסטוריונים, חולמים גרמו לכך שבני אדם יאמינו שהם חלק מהשלם הגדול יותר - זו המציאות.

ואת זה האירופים לא הבינו. לא אז, וחלקם לא מבינים עד היום. גם אחרי שסלובודן מילושביץ' עורר את השד הלאומי הסרבי המנמנם, בשדה הקרב העתיק של קוסובו, כשהקווקז החל לבעור בין ארמנים ואזורים, כשצ'כים וסלובקים החליטו שאינם יכולים לחיות עוד יחד, כשסרבים, קרואטים, מוסלמים לפתו זה את זה באחיות מוות.

ועדיין, הייתה סיבה לאופטימיות האירופית, גם בזמן מלחמת יוגוסלביה או הטבח ברואנדה שהתרחש בדיוק באותה עת. כי במקביל לטבח ברואנדה ולמלחמה הנוראה בעקבותיו, היה גם תהליך הפיוס בדרום אפריקה, היה גם פירוק מסך הברזל ותהליכי דמוקרטיה וחופש במזרח אירופה ובמרכזה.

אבל - וזה האבל הגדול, מה שהבין בנימין זאב הרצל בסוף המאה ה־19 הוא לקח שתקף לסוף המאה ה־20. תקף תמיד. הוא הבין שמדינת הלאום, שהדמוקרטיה, פירוק האימפריות הרב־תרבותיות יביא איתו ברכה - וקללה. שמדינת הלאום עלולה להגדיר עצמה לא על פי מה שהיא - אלא מה שהיא לא, מי שהיא לא רוצה שיהיו

אני זוכר עדיין את שיחות הרקע, המפגשים, הראיונות עם דיפלומטים ומדינאים אירופים בשנות ה־80 ובעיקר תחילת שנות ה־90 של המאה הקודמת. כל הווייתם אמרה, תוך חיוך מתנשא (ואין חיוך מתנשא כמו החיוך האירופי המתנשא שהם שכללו ב־500 השנים האחרונות), משהו כמו: אתם, הילידים, שם במידל איסט, טרם הבנתם. אבל אנחנו כאן כדי להושיט לכם יד, כפי שאירופה תמיד עשתה לילידים הנבערים מדעת: ללאומיות אין עתיד. הגבולות כבר לא משנים כלום. כל הסכסוכים ניתנים לפתרון עם מעט רצון טוב. אמנם, הם היו מוכנים להודות, לקח לנו שתי מלחמות עולם כדי להגיע לתובנה הזו; אמנם היבשת נחלקה בין מזרח ומערב בידי מסך ברזל אבל היי - ראו אותנו עכשיו. ניצחון ההיגיון, ניצחון הליברליזם על אויביו. ובראשם הלאומיות, אם כל חטאת.

התשובה שלי אז הייתה שביום שבו אראה אוהד כדורגל הולנדי מריע לגרמניה בגביע העולמי אחרי שהולנד עפה, אני מוכן להתחיל לקבל את התזה שאין עוד לאומיות. עד אז אמתין עם ההערכות האלה מבית המדרש של קץ ההיסטוריה.

הייתה להם פואנטה, כמובן, באותה עת; ויש משהו לא הוגן להשתמש בראייה הטובה מכל מול הטוענים האלה - הראייה בדיעבד. אבל, גם בזמן אמת היו כמה כשלים.

הכשלים לא מתחילים עם האיחוד האירופי. ניתן לטעון שהם נובעים מאי־הבנה בסיסית של יהודי חכם בשם קרל מרקס. הוא תמצת את האדם לזהות יחידה - המעמדית. הוא האמין שאם תפרוץ מלחמה, הפועלים והאיכרים לא יפנו את נשקם אל פועלים ואיכרים אחרים אלא על מפקדיהם, האצולה שעדיין התקיימה אז. אל הבורגנים. ואז הגיעה מלחמת העולם הראשונה.

הכשל של מרקס מתחבר לכשל של בחירות 2016 בארה"ב, שבו "היה ברור" שנשים לא יצביעו לטראמפ, אדם שעל פי עדותו שלו הטריד מינית נשים רבות. התחזית הזו רידדה את הנשים לזהות "נשית" בלבד.

ומה ששכחנו הוא שאין לנו זהות אחת - יש רבות. לאומית, דתית, אתנית, שבטית, מגדרית, מעמדית, מקצועית ומה לא. אז אם יש שלל זהויות, ויש מדוע אני שם את הדגש במאמר הזה על זו הלאומית, השבטית אם תרצו? כי היא זו שהספידו, היא זו שממנה התעלמו - והיא זו

16.73x25.63	2/2	17	עמוד	ליברל	13/01/2020	71578642-0
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונות - 80790						

הפגנה נגד הקהילה הומוסקסואלית בצרפת, 2019 // צילום: IL. Getty Images via AFP

לפני 100 שנה הלאומיות נראתה כפתרון. לפני 50 כבעיה. בשני המקרים לא בלי סיבה. והיום? המאבק בין הכוחות הגלובליים - טכנולוגיים, כלכליים, אידיאולוגיים, לבין הכוחות המתנגדים - בדלנים, לאומיים, אוטרקיים, פשוט יימשך

ולא רק מרין לה פן והימין הקיצוני: מי אנחנו? מה זהותנו? מה הופך אדם לצרפתי? פעם ידענו - מי של סימון הרוטן לעצמו בדרך מהכנסייה הביתה עם הבגט בסרטים הישנים. היום? צרפתי יכול להיות בכל מקום בעולם מניו יורק עד נתניה, וכל אדם עם זיקה די קלושה יכול להיות לצרפתי, גרמני, וכך הלאה. אירופה כה רצתה להאמין בכך שהיא אסרה ואוקה את השד הנורא של הלאומיות שהחריב את היבשת פעם אחר פעם, עד שהתבלבלה בין משאלות לב למציאות.

ועל המציאות גם קשה לדבר בזירה הציבורית: מי שמדבר על לאומיות חשוד אוטומטית, לא בלי סיבה, שהוא ימין קיצוני. והזירה הפוליטית הטעונה הזו נותרה בידי בעלי הכוונות הטובות - הגלובליסטים שלא הצליחו לשכנע, והפופוליסטים מהימין - שהצליחו לשכנע.

ומה הלאה? לפני 100 שנה הלאומיות נראתה כפתרון. לפני 50 כבעיה. בשני המקרים לא בלי סיבה. והיום? המאבק בין הכוחות הגלובליים - טכנולוגיים, כלכליים, אידיאולוגיים, לבין הכוחות המתנגדים - בדלנים, לאומיים, אוטרקיים, פשוט יימשך. הציפיות שלנו, שלא לדבר על התקוות, נמוכות משהיו. אולי המקסימום שניתן לקוות לו הוא מבט מפוכח על העובדות, הבנה של המציאות, ואז פעולה לשפר אותה. זה הצליח, חלקית בעבר -

אולי יצליח שוב בעתיד. ●

באותו לאום. וכיוון ששום מדינה כמעט לא הייתה הומוגנית (ואלה שהיו לימים הומוגניות עשו זאת על ידי גירוש המוני וטיהור אתני), הזהות הלאומית החדשה, המחודשת הזאת, טומנת סכנות. פעם סיר הלחץ הזה כוסה על ידי הקיסר והמשטרה החשאית, לימים על ידי האידיאולוגיה הקומוניסטית - והמשטרה החשאית, או על ידי האידיאולוגיה של האיחוד האירופי, ארגון הסחר העולמי; כל מבני-העל שקמו בשלהי ולאחר מלחמת העולם השנייה. אבל הלאומיות מעולם לא נעלמה. היא הייתה שם. ויש שכבות: זהות לאומית ולצידה זהות אזוטרית, זהות דתית, זהות שבטית לעיתים. זה מגיע לאבסורד: כאשר הונגריה מציעה דרכון הונגרי לרומנים בעלי זהות הונגרית (בהסכם טריאנון, הסכם השלום אחרי מלחמת העולם הראשונה המקביל להסכם ורסאי, הונגריה איבדה כשני שלישי משטחה ושני שלישי מתושביה), אזי רומניה יוצאת מגדרה בזעם. לכאורה מה זה משנה בכלל? זה אותו דרכון של האיחוד האירופי, אותן זכויות, אותן חובות, אותו שם. מה זה משנה בכלל אם כתוב על הדרכון הונגריה או רומניה? זה לא משנה כלום - אבל זה משנה הכל.

• • • •

בפעולות הצופים שאלנו פעם את החניכים מה אתה יותר: יהודי, ישראלי או אדם. לימים קמה - והייתה לשק חבטות אינטלקטואלי - תיאוריית התנגשות הציוויליזציות של הנטינגטון. אבל הסתכלו על הקומדיות הצרפתיות מז'אנר משפחה צרפתית קתולית עם ארבע בנות הנישאות במזל טוב: למוסלמי, ליהודי, לבן המזרח, והאחרונה תודה לאל לקתולי - אבל שחור. ושואלת צרפת, ולא רק צרפת,